

Prof. Dr. phil. Josef Vojvodík, M.A.
Ústav české literatury a literární vědy FF UK
nám. Jana Palacha 2
116 38 Praha 1
e-mail: Josef.Vojvodik@ff.cuni.cz

**Posudek na diplomovou práci Miroslavy Šircové
„Sepie“ Františka Halase a Eugenia Montaleho jako jiný model
avantgardní poetiky**

Předmětem diplomové práce Miroslavy Šircové je srovnání básnických sbírek *Sepie* Františka Halase a *Ossi di seppia* Eugenia Montaleho. Na první pohled by se mohlo zdát, že jde o čistou nahodilost, která je dána motivem „sépie“ v názvu obou sbírek. A skutečně, při zběžném pohledu je v poetických modelech světa obou básníků více rozdílného než společného: Montale, rodák z Janova a básník ligurského pobřeží; Halas, básník městské periferie, vycházející ze zcela odlišné kulturně-historické, sociálně-kulturní a osobnostní zkušenosti. A přece je zde několik velmi zajímavých společných aspektů a motivických komplexů, podílejících se na konstituci básnického obrazu světa Montaleho i Halase. Je to především myšlenka *jiného* modelu avantgardní poetiky, která může být považována za spojující článek obou sbírek a jejich interpretující četby. Montale i Halas, generační vrstevníci avantgardních hnutí desátých a dvacátých let 20. století, jsou považováni za významné básníky italské a české moderní poezie. Oba však zauímají vůči programové avantgardní poetice futurismu (Montale) a poetismu (Halas) distancovanou pozici a rozvíjejí vlastní poetiku, která reaguje jak na vlivy a „dědictví“ symbolistické moderny (Baudelaire, D'Annunzio ad.), jak Miroslava Šircová ukazuje v kapitole, zabývající se reflexí a recepcí italské symbolistické a postsymbolistické básnické moderny v *Ossi di seppia*, tak na dobovou kulturně-společenskou situaci.

Ve své práci se Miroslava Šircová soustředí na sémantiku motivů a zabývá se několika motivickými komplexy, vytvářejícími časoprostor básnických modelů světa Montaleho a Halase: ligurské pobřeží, moře, meteorologické a atmosférické fenomény, zvuk, ale také motiv zdi jako hranice, vztah ke světu; u Halase konstitutivní motiv slova, dětství, motivy bolesti, zániku a smrti. Popis motivické sémantiky explikuje M. Šircová na rozboru několika básní Montaleho a Halase. Přestože je Montale básníkem ligurské krajiny a moře je v jeho sbírce klíčovým toposem neustálé proměny života a zdrojem básnické inspirace, nejedná se o přírodní lyriku v běžném slova smyslu, nýbrž příroda je zde mnohem spíše výrazem duševního stavu, podobně jako „vnitřní“ krajiny v básních Františka Halase, zvláště v jeho

druhé sbírce. Mořská krajina neevokuje v Montaleho básních jen prožitek jižního slunce, moře, útesů atd., ale také vědomí pomíjivosti a kontingence života. Montale se považoval, jak Miroslava Šircová podotýká, za pozorovatele prchavého života. Také všední objekty jeho básní, k nimž patří titulní motiv „kostí sépie“, mají asociativní charakter a stávají se symbolem pro „*male di vivere*“. Podobně jako Halasův charakterizuje také Montaleho „pocit světa“ v jeho sbírkách *Ossi di seppia* i v básních následující sbírky *Le Occasioni* melancholie, prožitek osamělosti a pocit nesvobody ve světě a ve stínu nepřekročitelných zdí, „v zajetí vlastních bariér“, jak píše M. Šircová. Montaleho pesimistická pasivita je však také protikladem k „dynamice“ společensko-kulturních a politických proudů doby vzniku básní *Ossi di seppia*. Montale, jak Miroslava Šircová ukazuje, nedůvěřuje „velkým slovům“ a patetickým frázím (futuristů): „Jediné, co ti dnes můžeme povědět, / je to, co *nejsme*, to, co *nechceme*“. Poezie již není oslavným výrazem jednoty člověka a přírody či univerza, ale naopak výrazem bolestného narušení tohoto vztahu, prostředkem vyjádření životního „mal di vivere“.

Montale naopak zdůrazňuje oproštěnost verše bez úsilí o experiment, ale právě v tom spočívá jeho novátorství: v symbióze zcela konkrétní obraznosti (krajinných motivů ligurského pobřeží) se složitě a těžce přístupnými myšlenkovými spojeními a hádankovitou symbolikou, pro kterou je Montale považován za iniciátora moderního italského (florentského) „*ermetismo*“. Obdobný „hermetismus“ charakterizuje také Halasovu poetiku, přesněji - také pro Montaleho příznačná – oscilace mezi „tvrdou“ konkrétností a „temnou“ hermetičností výrazu. U Halase je to spojení senzuační intenzity a novátorské metaforiky, jednota maximálně vystupňované emocionality, realizované jazykovými prostředky, a abstraktní myšlenky, tedy komplexnost ve ztvárnění procesů a stavů vědomí, ale také pocitů. Společnou „filiací“ je vztah obou básníků k poetice Charlese Baudelaira, Stéphana Mallarméa, T.S. Eliota (kterého Montale překládal), u Halase také recepce německé a rakouské expresionistické lyriky, především Georga Trakla.

Básnické modely světa obou básníků v jejich poezii dvacátých let charakterizuje tedy především prožitek osamocení, smutku, nejen jako emoce, ale také jako nezbytného analytického prostředku moderního subjektu. Viděno z této perspektivy, participují oba básníci na specifickém modelu a tradici „poetického smutku“, k jehož klíčovými básníky patří v italské literatuře Giacomo Leopardi, v rakouské Georg Trakl, básníci, pro Montaleho i Halase důležití. Smutek je však zároveň, tak jako láska a smrt (jak ukazují Max Scheler a Eugen Fink a před nimi již G. Vico), eminentním prvkem socializace člověka a civilizace vůbec. Jak Miroslava Šircová ukazuje, jsou Montale i Halas básníky, pro které je reflexe lidské existence jako existence uvnitř lidské společnosti s jejími otřesy, krizemi a

katastrofami, jedním z centrálních témat jejich poezie. Básník, jak Montale píše v eseji z roku 1946, z něhož Miroslava Šircová cituje, nemusí „rezignovat na život“, život naopak uniká člověku.

Těžiště diplomové práce Miroslavy Šircové spočívá – díky její kompetenci italianistky - v pokusu o rekonstrukci základních motivů poetické sémantiky raných sbírek Montaleho a Halase, což není úkol tak zcela snadný. Tím se také dostává Halasova poetika přelomu dvacátých a třicátých let 20. století do dosud neprozkoumaného kontextu a mimo „zaběhnutou“ interpretační fólii traklovsko-reynkovské linie. Ukazuje se tak, že Montale i Halas nesledují princip radikální inovace a experimentu, sdílený avantgardou, nýbrž „pokračování“ tradice moderního evropského básnictví *jinými* prostředky, umožňujícími její nové, jiné vnímání. K tomu patří nápadné a výrazné posílení *noetických* aspektů básnického tvoření, které jsou nadřazeny aspektům senzualistickým. S hledáním *jiné* modernity básnického výrazu a významu souvisí také aktualizace mytologické tradice (antické i biblické) ve zcela nové a originální podobě jako poeticko-esteticky velmi působivé spojení tradice a inovace, místy až věcné konkrétnosti a složité abstraktní myšlenky. Při interpretacích jednotlivých básnických textů bych jako určitý deficit viděl jistou lapidárnost, která na některých místech složitou poetickou sémantiku obou básníků poněkud zjednodušuje, nicméně celkově představuje diplomová práce Miroslavy Šircové, jak z výše uvedeného vyplývá, velmi dobrý výkon a proto ji bez omezení navrhuji k úspěšné obhajobě.

Prof. Dr. phil. Josef Vojvodík, M.A.

V Praze 10. září 2010